

O. Baldane

Araştırma Görevlisi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli, Türkiye
(e-mail: obaldane@pau.edu.tr)

**Türk Giyim-Kuşam ve Süslenme Kültürünün Türkü ve Mahnı
Metinlerindeki Yansımaları**

Özet

İnsan hayatının vazgeçilmez unsurlarından olan Giyim-Kuşam ve süslenme kültürüne ait terminolojiye türkü ve mahnı metinlerinde sıklıkla rastlamak mümkündür. Bu çalışmada ilk olarak Giyim-Kuşam ve süslenme olgusundan ve bu olgunun Türk toplumundaki yerinden kısaca bahsedilmiştir. Ardından, Türkiye'den 1000 türkü ve Azerbaycan'dan 1000 mahnının taranması sonucunda Türk Giyim-Kuşam ve süslenme kültürüyle ilgili elde edilen veriler karşılaştırılmıştır. Giyim-Kuşam ve süslenme kültürünün türkü ve mahnı metinlerinde oldukça canlı ve zengin bir şekilde temsil edildiği örnekler aracılığıyla gösterilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte bazı terim farklılıklarına rağmen türkü ve mahnılara yansıyan Giyim-Kuşam ve süslenme kültürünün genel olarak ortak özelliklere sahip olduğu da ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türkü, mahnı, giyim kuşam, süslenme, Türkiye, Azerbaycan

O. Baldane

Research Assistant, Pamukkale University, Denizli, Turkey
(e-mail: obaldane@pau.edu.tr)

**Reflections of Turkish Clothing and Adornment Culture in Turku and
Mahnı Texts**

Summary

It is possible to find the terminology of clothing and adornment culture which is one of the indispensable elements of human life in turku and mahnı texts. In this study, at first, clothing and adornment and their role in Turkish society were mentioned briefly. Then, 1000 turkus from Turkey and 1000 mahnıs from Azerbaijan were screened and the data obtained about the clothing culture and adornment culture of the Turks were compared. An attempt was made to show that the clothing and adornment culture was represented in a rich and lively manner in turku and mahnı texts. In addition, despite some differences in terms, it is also determined that clothing and adornment culture seen in turkus and mahnıs have common characteristics in general.

Keywords: Turku, mahnı, clothing, adornment, Turkey, Azerbaijan

Giriş

Yeme, içme ve barınma olgularıyla birlikte insanoğlunun temel ihtiyaçlarından olan giyim kuşam, tarih boyunca birçok faktörden etkilenecek şekilde şekillenmiş ve bu süreçte toplumlara has özellikler de kazanmıştır. Giyim kuşamı tamamlayıcı unsur olan süs ve süslenme ise Giyim-Kuşam kadar eski bir tarihe sahip olmakla birlikte günümüz şartlarında kendi içinde birçok alt gruba ayırabilmeye imkân sağlayacak nitelikte teferruata sahiptir.

Giyim-Kuşam ve süslenme olgusu, genel olarak milletlerin kendilerine özgü unsurlardandır. Ancak, popüler kültürün ve iletişim araçlarının kuşatması altında olan günümüz dünya toplulukları için giyim kuşamın sınırları artık daha belirsizdir. Giyim kuşamı etkileyen faktörlerin başında gelen moda unsuru, dünyada birbirine benzer Giyim-Kuşam akımlarını da beraberinde getirmektedir.

Buna rağmen bazı toplumlar ya da bazı toplumların içinde birtakım küçük gruplar, kendi milletlerine has Giyim-Kuşam tarzını yaşatmaktadırlar. Örneğin, Türkiye sınırlarında yaşayan şehirli Türkler dünyada egemen olan Giyim-Kuşam modasını takip etmekte ve günlük hayatlarına da bunu yansıtılmaktadırlar. Ancak Türkiye içinde Muğla ilinin Milas ilçesine bağlı Çomakdağı Köyü'nde günümüzde bile devam eden, güncel moda akımlarından tamamen uzak kalmış ve her şeyiyle tarihî Türk Giyim-Kuşam kültürüne bağlı bir kültür devam etmektedir. Çomakdağı sınırları içindeki bu kültürü önemli kılan etken ise bahsi geçen Giyim-Kuşam tarzının tüm doğallığıyla yöre insanının günlük hayatlarında yaşıyor olmasıdır. Çomakdağı kadınları, hâlen günlük yaşamda ve törenlerde kullanılan, kökleri çok eskiye dayanan otantik giysileri ile dikkat çekmektedirler. Bunlar temelde *üçetek*, *göynek*, *uzun çatal don*, *öncek* ve *süslü başlardan* oluşmaktadır [1, s. 346].

1. Metot

Bu çalışmada ilk olarak Giyim-Kuşam ve süslenme olgusu ana hatlarıyla ele alındıktan sonra bu unsurların Türk kültüründeki yerine kısaca değinilecektir. Daha sonra türkü ve mahnı terimleriyle ilgili teknik bilgiler verilip Türkiye'deki türkülerde ve Azerbaycan mahnılarında yaşayan Giyim-Kuşam ve süslenme kültürüyle ilgili tespit edilen söz varlığı karşılaştırmalı olarak yorumlanmaya çalışılacaktır. Tespitler, Rafik Babayev'in *Min Bir Mahnı* [2] adlı eserinden taranan 1000 mahnı ve TRT arşivinden taranan 1000 türkü metni üzerinden yapılacaktır (<http://www.notaarsivleri.com/turk-halk-muzigi.html>). Türkü örneklerinin tarandığı kaynaktan türkülerin hangi yöreye ait olduğu bilgisi yer aldığı için her örneğin yanında ait olduğu

bölgenin bilgisi de verilecektir. Mahnıların tarandığı kaynakta böyle bir bilgi olmadığı için türkülerden ayırt edebilmek için Azerbaycan kelimesinin kısaltması olarak "Az." kısaltması verilecektir.

2. Giyim-Kuşam ve Süslenme Olgusuna Genel Bir Bakış

Giyim-Kuşam ve süslenmenin tarihi ve kökeni hakkında somut bilgileri arkeolojik verilerden öğrenmekteyiz. Kutlu ve Özmen'in belirttiği üzere giysinin kökeni ve insanın ne zaman giyinmeye başladığı konusu karanlık olsa da prehistorik ve arkeolojik çalışmaların neandertal ölü gömme merkezlerinden sağladığı verilere göre, ilk süslenmenin orta Paleolitik döneme (yani yaklaşık 400.000 yıl önce) kadar gittiği tahmin edilmektedir. İlk giyim de yaklaşık 50.000 yıl önce Eski Taş Çağı'nda kuzey Rusya'da görüldüğü kaydedilmektedir [3, s. 306].

Kültürü bir soğanın katmanlarına benzeten Trompenaars, dıştaki katmanın yani gözlenebilir katmanın, insanların hangi kültürel öğelerle öncelikli olarak etkileşim içerisinde bulunduğunu gösterdiğini belirtmektedir. Gözlenebilir öğeler olarak ise; giyim, yemek, dil ve yerleşim biçimleri örnek olarak gösterilmektedir [4, s. 796].

Giyim kuşamın belli başlı işlevleri vardır. Her türlü dış tehlikeden koruyuculuk, süs işlevi, ayıp sayılan yerleri örtme, statü göstergesi olma, hoşla gitmeyi sağlayan araç olma, özürle yerleri kapatma, güven sağlama, canlandırılmak istenen tipi yaratmak için araç görevi ve meslek göstergesi olma gibi işlevler bunlardan sadece bazılarıdır [5, s. 255- 257].

Giyimin hem bir kimlik oluşturmanın ve bu kimliği pekiştirmenin, hem de bir kimlikten kaçınmanın aracı olduğunu belirten Kutlu ve Özmen, giyim olgusunun sahip olduğu bu özellik vasıtasıyla insanların sosyal yaşamında önemli bir işleve sahip olduğunu ifade etmektedirler. Bu nedenle, kimlikler sembolü olarak Giyim-Kuşam ve süslenme bir anlamlar yığıdır ve bu anlamlar folklor çalışmaları için giysinin maddi yanından çok daha fazla bilgi sağlar [3, s. 309].

İnsan, kendi eksikliğini giderebilmek için akıl ve düşüncesinin keşfi ile birlikte bedenini ve çevresini güzelleştirmek, onu daha iyi ve mükemmel olana doğru götürmek isteğinde olmuştur. Bu düşünceyle insan sanat denilen güzellik olgusunun peşinde koşarken kendi bedenini de süsleyerek güzelleştirmeye gayret etmiştir. Böylece insan düşüncesi, bilgi ve teknolojinin gelişimini sağladığı gibi, güzel ve güzellik malzemelerinin gelişimini de sağlamış, süs ve süsleme alanlarını, şekillerini genişletmiştir [6, s. 269].

Kıyafetler aynı zamanda çeşitli anlamlarla yüklüdür. Fakat kıyafetlere kesin anlamlar yüklemek yanlıştır. Kutlu ve Özmen'in konuyla

ilgili çalışmalarında anlamların kültürle yakından ilişkileri olsa da bağlama göre anlam değişmesinin de mümkün olduğunun altı çizilmektedir. Siyahın birçok kültürde yas anlamını taşımasına rağmen gece kıyafetlerinin de vazgeçilmez rengi olması bu durumun bir örneğidir [3, s. 305].

Süslenmenin felsefi sebepleri üzerinde durulan bir çalışmada insanların doğal hâlini koruyan bir varlık yapısına sahip oldukları takdirde, güzellik adına ortaya çıkan hiçbir sanat ve sanat eserinin de gelişmesinin mümkün olmadığı vurgulanmaktadır. İnsan, doğal olarak çevresini güzelleştirmek ister ve bunu gerçekleştirirken kendini de süsleyerek güzelleştirmeye çabalar. Bu isteğini hem fert hem de toplum olarak yapmayı düşünür [6, s. 270].

Süslenme, giysilerin tamamlayıcı unsuru olan aksesuarlar aracılığıyla sağlanır. Süslenmenin belli başlı sebepleri ise üstünlük sağlamak, fark edilmek isteği, olumlu algı bırakma çabası, moral kazanma isteği, sahip olunan statüyü koruma düşüncesi, özentî, düğün vb. törenlerin kendi havasına uyum sağlama, dinî ve millî yaklaşımları belli etme gibi sebeplerdir [6, s. 269-270].

3. Türklerde Giyim-Kuşam ve Süslenme

Türk Giyim-Kuşam ve süslenme kültürüne dair en geniş malzemeyi veren ilk eser şüphesiz *Dîvânu Lugâti't-Türk*'tür. Kâşgarlı Mahmut'un bu eseri, Türk lehçelerinin karşılaştırmalı bir sözlüğü olmasının yanında sahip olduğu kelime hazinesinin çeşitliliği ve kelimelerin tanımlarıyla ilgili kısımlarda yer verilen edebî türden örneklerin sağladığı bilgilerle Türk edebiyatı ve Türk kültürüyle ilişkili birçok noktayı da aydınlatmaktadır. Eserde Giyim-Kuşam ve süslenme kültürüyle ilgili söz varlığının genişliği, bu konuda da yorum yapabilmeye imkân sağlamaktadır.

Türklerde Giyim-Kuşam eşyalarının ana malzemesini deve, koyun, kuzu, sığır, tilki, samur ve ayı gibi hayvanların derisi ve kürkü ile koyun, keçi ve deve yünü oluşturmaktaydı. Tarihin eski dönemlerinde atlı-göçebe yaşayan Türklerde erkekler, deri pantolon, belden süslü kemerlerle sıkılan uzun etekli ceketler, uzun kaftan, kürk, soğuk ve sıcak havalar için ayrı ayrı pelerinler, hırka, gömlek ve börk kullanmışlardır. Kadınlar ise şalvar, gömlek, cepken, dolama ya da kaftan ve ayakkabı; başlarına ise çok çeşitli başlıklar giymişlerdir [7, s. 264].

Giyim kuşamı tamamlayıcı unsurlardan birisi de şüphesiz ki süslenme ve süs eşyalarıdır. Eski Türk toplum yaşamında sadece kadınların değil erkeklerin de süslenmeye önem verdikleri bilinmektedir. Erkeklerin saçlarını uzatıp tokalar taktıkları, ördükleri ya da topuz yaptıkları, kulaklarına küpeler taktıkları, kolçak kullandıkları ve parmaklarına yüzük

taktıkları tespit edilmiştir [7, s. 266]. Bıyık ise süslenme aracı olarak Türk toplumunda erkekliğin simgesi olarak algılanmış ve yüzyıllardır çeşitli bıyık tipleri yaygınlık göstermiştir [5, s. 261-262].

Dîvânu Lugâti't Türk'te geçen Giyim-Kuşam ile ilgili kelimelerin bazıları beyit ve dörtlüklerin içinde ya da atasözlerinde yer almaktadır. Bu durum, giyim kuşamla ilgili bazı kelimelerin yaygınlığını ve Türklerin yaşamındaki önemini göstermesi açısından da önemlidir [7, s. 270]. Reşat Ekrem Koçu [8] tarafından hazırlanan *Türk Giyim-Kuşam ve Süslenme Sözlüğü* adlı eser ise konuyla ilgili bilgi veren monografik çalışmaların başında gelmektedir. Bu eserde bazı madde başlarında, ilgili terimin Divan Edebiyatı ürünlerinde kullanımları da örnek olarak verilmiştir.

4. Türkü ve Mahnı

Türk halk şiirinin en yaygın türlerinden olan *türkü*, çeşitli sayılarda hece ölçüsüyle söylenmiş mısralardan oluşup sevgi, özlem, hasret, gurbet, nefret, iyilik, şefkat, mutluluk vb. duygu ve düşüncelerin dile getirildiği, ait olduğu toplumun hayatıyla ilgili inanç, adet, gelenek, görenek ve töreleri içeren, doğumdan ölüme kadar her türlü toplumsal faaliyette kendisine has bir ezgiyle söylenen ve ezgileriyle birbirlerinden ayrılan ürünlerdir [9, s. 1601]. Bununla birlikte anonim dünyanın büyüğü ve güzel ürünleri olan türküler, fenomenolojik açıdan insanın dünya üzerinde kurduğu, oluşturduğu ilişkiler ağını ele alır [10, s. 109].

Bu yönleriyle türküler, toplumların karakterlerini yansıtan bir ayna gibidir ve türkülerin bu özelliğine birçok araştırmacı vurgu yapmaktadır. Örneğin Veysel Şahin, bir çalışmasında şöyle demektedir [10, s. 111]:

“Türküler, atalar kültü ve dili olarak milli bilincin uyanık kalmasını sağladığı gibi ait olduğu topluluğun zaman ve mekân içindeki yaratıcı dönüşümlerini bir ayna gibi yansıtır.”

Gülay Mirzaoğlu Sıvacı'nın Merriam'dan naklettiği bilgiye göre genel olarak müziğin, özellikle de türkülerin, bize, kültür tarihi bakımından önemli veriler sunduğu bilinmektedir [11, s. 35].

Türkiye'de türkü olarak adlandırılan türün Azerbaycan Türkleri arasındaki yaygın adı *mahnı*dır. Bu tür için bazı çalışmalarda *neğme* ya da *koşuk* terimleri de kullanılmaktadır. Bu çalışmada *mahnı* teriminden istifade edilecektir.

Türküler ve mahnılarla ilgili olarak şimdiye kadar onlarca tasnif önerisi sunulmuştur. Pertev Naili Boratav türkülerini konularına göre, *lirik türküler, komik-mizahi-hicvi türküler, iş ve meslek türküler, merasim türküler, bir vaka anlatan türküler, maniler, oyun türküler* şeklinde tasnif etmiştir [12, s. 163-164]. Cahit Öztelli türkülerini, *olay türkülerini ve duygusal*

türküler olmak üzere iki büyük gruba ayırmaktadır [13, s. 15-16]. Mehmet Özbek ise türkülerini konularına göre daha ayrıntılı olarak *lirik türküler, satirik türküler, olay türküler, tören ve merasim türküler, iş ve meslek türküler, pastoral türküler, didaktik türküler, oyun türküler, ritmik dans türküler, temsili oyun türküler* şeklinde tasnif etmiştir [14, s. 85].

Mahmudova, Azerbaycan mahnılarını *emek mahnıları, merasim mahnıları, meişet mahnıları* ve *tarihi mahnılar* olarak dört gruba ayırmaktadır [15, s. 6]. *Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi* adlı eserde ise Azerbaycan mahnıları *emek neğmeleri, mövsüm neğmeleri, meişet merasim neğmeleri, kahramanlık neğmeleri* ve *uşak neğmeleri* başlıkları altında ele alınmıştır (ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78487/azerbaycan-turklerinin-halk-yaraticiligi.html, Son Erişim Tarihi: 15.12.2017).

5. Türkü ve Mahnılarda Yaşayan Giyim-Kuşam ve Süslenme Kültürü

Bu bölümde TRT arşivinde yer alan eserlerin notasıyla birlikte verildiği <http://www.notaarsivleri.com/turk-halk-muzigi.html> adresinden bölge, şehir ya da alfabetik sıra gibi herhangi bir ölçüte bağlı kalınmaksızın seçilen 1000 türkünün ve Rafiq Babayev'in *Min Bir Mahnı* adlı eserinden 1000 mahnının taranması sonucunda tespit edilen Giyim-Kuşam ve süslenme kültürüyle ilgili söz varlığı karşılaştırılacaktır. Giyim kuşamla ilgili kelimeler *baş giyimi, üst giyimi, ayak giyimi* olarak kendi içinde üç gruba ayrılacaktır. Süslenme kültürüyle ilgili kelimeler de *ziynet, makyaj* ve *kumaş aksesuar* şeklinde üç ayrı başlık altında ele alınacaktır.

5.1. Giyim-Kuşam Kültürü

Giyim kuşam, kendi içinde farklı tasniflerle ele alınabilecek bir çeşitliliğe sahiptir. Bu çalışmada genel hatlarıyla *baş, üst* ve *ayak giyimi* olarak üç ana grup şeklinde değerlendirilecektir.

5.1.1. Baş Giyimi

Türkiye sahasındaki türkülerde birçok başörtüsü çeşidine yer verilmektedir. *Yazma*, kullanım sıklığı yönünden diğer başörtüsü türleri içinde öne çıkmaktadır. Al yazma, karalı yazma, oyalı yazma, oyalı ipek yazma ve mavi yazma gibi birçok yazma çeşidi türkülerde yer alır. Örneğin:

"*Al yazmam* dalda kaldı / Aman gözlerim yolda kaldı"
(Muğla/Fethiye)

"Vur çapayı çapayı / Vur kazmayı kazmayı / Yar başına bağlamış /
Oyalı da ipek yazmayı" (Adana)

"Ağlama yar ağlama / *Mavi yazma* bağlama" (Diyarbakır)

O. Baldane. Türk Giyim-Kuşam ve Süslenme Kültürünün Türkü ve Mahnı

Azerbaycan mahnılarında ise bu yönden öne çıkan başörtüsü *örpek* olarak adlandırılmaktadır. Ağ örpek, yeşil örpek, sarı örpek ve göy örpek gibi birçok örpek çeşidine mahnılarda yer verilmektedir. Örneğin:

"**Örpeyi sarı**, gel mene sarı" (Az.)

"Başında bir **mavi örpek** / Sinende bir duyan ürek" (Az.)

"Onda **örpeyimi** birden yel atdı / Şirin mahnıların qelbime yatdı"
(Az.)"

Görüldüğü üzere hem türkülerde, hem de mahnılarda *yazma* ve *örpek* daha ziyade renkleriyle ön plandadır.

Türkülerde *yağlık* olarak yer alan baş giyimi, mahnılarda ise *yaylık* olarak geçmektedir. Türkü ve mahnılarda ortak olan bir diğer baş giyimi ise iki lehçede de *şal* olarak adlandırılan giysidir. Yine *duvak* da hem türkülerde, hem de mahnılarda kullanımı olan bir baş giyimidir. Yağlık / yaylık baş giyiminin türkü ve mahnılardaki kullanımlarına şu mısralar örnektir:

"Evlerinin önü bahçalık bağlık / Ne güzel işlemiş eline sağlık / Yar bana yollamış bir **beyaz yağlık** / Boynuna dolasın eylesin diye" (Afyon-Dinar)

"Qoy yarım gelsin, gelsin / Almanı dersin, dersin / **İpekli yaylıklarda** yara / Sovqat göndersin" (Az.)

Yağlık/yaylık, bu örneklerde rengi ve kumaşının yapısıyla kullanılmıştır.

Yine türkü ve mahnılarda kullanılan şal kelimesinin bazı örnekleri şöyledir:

"Abdal olsam **şallar** giysem ağnime / Gezen abdallara da eş deli gönül" (Tokat-Zile)

"Yel dağıtmış saçını / Çiynine düşmüş **şalın**" (Az.)

Bu örneklerde geçen eğin ve çiğın kelimelerinden şalın baştan boyuna doğru dökülen bir yapıda olduğunu görüyoruz.

Duvak kelimesinin türkü ve mahnılardaki kullanımı da şöyledir:

"Eli kınalı yarım / Yüzü **duvaklı** yarım / Allı da yazmalı yarım / Burnu da hızmalı yarım" (Şanlıurfa)

"**Duvağa** bürünüb yola düşürsen / Qonşular teline çiçek bağlayır"
(Az.)

Duvak, evlenme olgusuyla ilgili bir baş giyimidir. Gelinlerin başına takılan duvak, baba evinden ayrılmanın simgesi olduğu için daha ziyade atmosferi hüzünlü olan türkü ve mahnılarda kullanılmaktadır.

Coğrafyaya bağlı olarak başa takılan *şapka* vb. baş giyim ürünleri değişiklik gösterebilir. Bu değişikliği türkü ve mahnılarda takip etmek de

mümkündür. Anadolu türkülerinde *fes*, *poşu* ve *sarık* bulunurken, Azerbaycan mahnılarında *araxçın* ve *papaq* olarak adlandırılan baş giyim ürünleri dikkat çekmektedir. *Taç* ise, iki bölgede de ortak olarak kullanılan ve sıkça yer verilen bir baş giyimidir. Fes, poşu ve sarık kelimelerinin türkülerde kullanımlarına örnek olarak şunlar verilebilir:

"Yere düştü alamadım *fesimi* / Çok ünledim yar duymadı sesimi" (Eskişehir)

"Başındaki *puşu* mudur / Diyarbakır işi midir" (Diyarbakır)

"*Hacı sarıklı* molla / Babama dünür yolla" (Kırklareli)

Araxçın ve papağın mahnılarda kullanımlarının örnekleri de şöyledir:

"*Araxçının* mendedir / Sermişem çemendedir" (Az.)

"Agaclar başına koydu *qar papaq* / Ağ libas geyinde bu yer, bu topraq" (Az.)

Hem türkülerde, hem de mahnılarda kullanımı olan taç ile ilgili kullanımlara da şunlar örnektir:

"Başımda *altın tacım* / Hem susuzum, hem acım" (Kırşehir)

"Gözel kızların *tacıyam* / Beş qardaşa bir bacıyam" (Az.)

Bunların yanı sıra Anadolu türkülerinde *yemeni*, *tülbent*, *çember* ve *krep* gibi bölgeden bölgeye farklı adlandırmaları tespit edilen başörtüsü çeşitlerine de rastlanılmaktadır. *Yaşmak*, *örtük* ve *kelağay* gibi farklı başörtüsü çeşitleri de mahnılarda yer yer kullanılmaktadır. Anadolu'daki farklı başörtüsü çeşitlerinin geçtiği türkülere şu örnekler verilebilir:

"Başımda *tülbendim* yar / Ağladım gülmedim yar" (Yozgat-Boğazlıyan)

"*Çemberimde* gül oya / Gülmedim doya doya" (Çanakkale-Biga)

"*Girebi* alayım mı / Ormana dalayım mı" (Ordu-Perşembe)

Mahnılardaki farklı başörtüsü çeşitlerine ise şu örnekler verilebilir:

"Buxağında gelinlerin *yaşmağı* / Gözlerinde gözellerin gözü var" (Az.)

"Deniz almas tüllerden *örtük* çekib gözüne" (Az.)

"*Kelağayı* elvan, qıyğacı / Üstünden basa tellerin" (Az.)

5.1.2. Üst Giyimi

Üst giyimi, giyim kuşamın en detaylı kısmı olarak değerlendirilebilir. Etek, gömlek, pantolon, elbise vb. ana kıyafet unsurları bu kısımda değerlendirilmektedir. Genel elbise kavramının karşılığı olarak türkülerde *fistan* (kırmalı, basma), *entari* (yeşil, kırmızı mavi), *libas* (eski) ve *elbise* kelimeleri kullanılmaktadır. Mahnılarda ise çoğunlukla *paltar*

O. Baldane. Türk Giyim-Kuşam ve Süslenme Kültürünün Türkü ve Mahnı

(dağ, ağ, toy) ve *libas* kelimeleri kullanılmaktadır. Türkülerdeki elbise kavramını karşılayan kelimelerin kullanımlara şu örnekler verilebilir:

"Zeytinyağlı yiyemem aman / **Basma da fistan** giyemem aman"
(Bursa)

"**Entarisin** ben biçtim / Ateşine ben düştüm" (Sivas)

"Sevdiğim üstüne dört **libas** giymiş / Bir kara, bir yeşil, bir al, bir beyaz" (Kayseri)

Elbise kavramını karşılayan kelimelerin mahnılardaki kullanım örnekleri işe şu şekildedir:

"Dağlar geyinibdir **dağ paltarını** / deyişibdir çemen **bağ paltarını**"
(Az.)

"Bu kız sığmayır öz edasına / Bürünübü o **toy libasına**" (Az.)

Elbise kavramı çok genel olduğu için bazen türkülerde doğa şekillerinin mevsim geçişlerinde aldığı renk de elbise sembolüyle dile getirilmiştir. Burada üzerinde durulması gereken hususlardan biri de *biç*-fiilidir. Burada *entari biç*- fiiliyle örneği gösterilen yapının benzeri olarak *fistan biç*-, *don biç*- gibi ifadeler de türkülerde yer alır. Elbiselerle ilgili çoğunlukla kullanılan *dik*- fiilin yanında *biç*- fiilinin de yaygın olarak kullanımını türkülerde görülmektedir.

Türkü ve mahnılarda en sık kullanılan üst giyim ürünü *gömlek* ve çeşitleridir. Türkülerde *gömlek*, mahnılarda *köynek* olarak kullanılan bu giysi sıklıkla *keten gömlek* / *keten köynek* şeklinde geçmektedir. Azerbaycan mahnılarında *tirme köynek* kullanımına da sıklıkla rast gelmek mümkündür. Bu kullanımlardaki *keten* ve *tirme* kelimeleri gömleğin kumaşının türünü ifade etmektedir. Böylece anlatıma ince bir detay eklenmektedir. Türkü ve mahnılardaki *gömlek* / *köynek* kullanımlarına şu mısralar örnek olarak verilebilir:

"**Keten gömlek** en olur / Uzun uzun boya yen olur" (Bilecik-Bozüyük)

"Bir **gömlek** giyer kısarık / Babucun burnun basarak" (Karabük-Safranbolu)

"**Keten köynek**, nezik beden / Gördüm, bihal oldum" (Az.)

"Dağlarda döndüm marala / A **tirme köynek**" (Az.)

Türkülerde rastlanılan üst giyim çeşitlerinden biri de *yelek*dir. Yelek, türkülerde rengi ya da kumaşının türüyle birlikte anılmaktadır:

"**Mavi yelek** mor düğme / Gine düştün gönlüme" (Erzurum)

"**Kutnu yelek** aşlanmış / Tezeden aşlanacak" (Erzincan-Tercan)

Bu örneklerin birincisinde yeleğin rengi mavi olarak belirtilmiştir. İkinci örnekte yer alan kutnu yelek kullanımındaki kutnu, pamuklu bir

kumaş çeşididir. Yani bu örnekte yelek, yapıldığı kumaşın türüyle birlikte anılmıştır.

Cepken, *kürk* ve *etek* hem türkülerde, hem de mahnılarda kullanımı ortak olan üst giyim ürünleridir. Örnekleri ise şöyledir:

"**Cepkenimi** al isterim / Yenlerini dar isterim" (Antalya-Korkuteli)

"Müdür beyin **yeşil kürkü** / Yeni de çıktı bu türkü" (Tokat-Reşadiye)

"**Eték sarı**, sen **etekten** sarısın / Kurban olam Beydağ'ının karısın"
(Malatya-Arguvan)

"Ay **sarı çepken** / Gelin, haralısan" (Az.)

"Soyunub **kürkünü** o dağlar yene / Yaşıl köyneyini geysin eynine"
(Az.)

"**Eteyinden** dök taşı / Küsme her addımbaş" (Az.)

Bunların haricinde türkülerde *ferace*, *bindallı* ve *şalvar* gibi bölgesel kullanımları olan üst giyim ürünleri de vardır. Azerbaycan mahnılarında da *xalat* ve *zerxara* gibi bölgesel üst giyim ürünleri mevcuttur. Bunların örnekleri ise şöyledir:

"**Feracemin** ucu sırma / Bıyıkları burma burma" (Kütahya)

"Hadi gine, hadi gine **bindallı** / O da senin şansına delikanlı"
(Çanakkale-Bayramiç)

"Şal gara, **şalvar** gara, bel bağlama" (Erzurum)

"Ey nebatlı hekimler / **Ağ xalatl**ı hekimler" (Az.)

"Ay kız adın Gülxara / Geyinmisen **zerxara**" (Az.)

5.1.3. Ayak Giyimi

Ayak giyimi, türkü ve mahnılarda en az yer bulan gruptur. Anadolu türkülerinde *potin*, *nalın*, *yemeni*, *kundura*, *mes*, *çarık* ve *pabuç* gibi ayak giyim ürünleri tespit edilmiştir. Azerbaycan mahnılarında ise *güllü başmak*, *pullu başmak* ve *çekme* olarak adlandırılan ayak giyimleri tespit edilmiştir. Ayak giyim ürünleri genellikle "ayağında...", "ayağına giymiş...", "giymiş..." vb. kalıplarla kullanıma girmiştir. Ayak giyimiyle ilgili kelimelerin geçtiği türkü ve mahnılara şu örnekler verilebilir:

"Ayağına giymiş **sedef nalini** / Aşka düştüm kimse bilmez derdimi"
(Konya)

"Sarı kızın ayağında **yemeni** / Yaz geldikçe çiyner çayır çimeni"
(Giresun-Görece)

"Ayağında **kundura** / Yar gelir dura dura" (Şanlıurfa)

"Ayağında **mesi** var / Başında mor fesi var" (Uşak)

"Geydim **çarıklarımı** / Gel bağla bağlarımı" (Bayburt)

"**Pabucumun** belleri değil de kenarı / Kaç gün oldu görmemişim ben yarı" (Manisa)

"Ver benim **güllü başmağım**" (Az.)

"Dabanı **pullu başmağım**" (Az.)

"Ayağında **çekmesi** balam / Ay kıızıldandır düymesi" (Az.)

5.2. Süslenme Kültürü

Süslenme kültürüyle ilgili kelimelerin kullanım sıklığı da Giyim-Kuşam kültürüyle ilgili kelimeler gibi oldukça yüksektir. Süslenmenin de Giyim-Kuşam gibi bazı alt grupları vardır. Bu çalışmada süslenme kültürüne ait terminoloji *ziynet*, *makyaj* ve *kumaş aksesuar* olarak değerlendirilecektir.

5.2.1. Zinet

Özellikle kadınlara yönelik türkülerde karşılaşılan ziynet ürünleri kadının alıcılığının ve güzelliğinin de bir sembolü gibidir. Anadolu türkülerinde *yüzük*, *küpe*, *bilezik*, *altın*, *gümüş*, *saat*, *inci*, *boncuk*, *boyun bağı*, *mercan*, *elmas*, *yakut*, *hakik*, *hızma* ve *tespih* gibi ziynet ürünleri sıkça kullanılmaktadır. Azerbaycan mahnılarında ise *qızıl*, *üzük*, *sırğa*, *bilerzik*, *inci*, *mercan*, *almaz*, *yakut*, *mirvari*, *moncuk*, *zümürd*, *kolbağ* ve *sırma* gibi ziynet ürünlerine sıklıkla rastlamak mümkündür. Türkü ve mahnılarda kullanılan ziynet ürünleriyle ilgili şu örnekler verilebilir:

"**Altın yüzük** yaptırdım / Kaşı sensin güzelim" (Ankara-Çubuk)

"Kemerim yar, **küpem** yar / Eğil eğil öpem yar" (Erzincan)

"Bizim bağın yolunda / **Şık şık bilezik** kolunda" (Van-Erciş)

"**Altını** bozdurayım / Gerdanına dizdireyim" (Bursa-Orhaneli)

"Abacılar inişi / **Saatimin gümüşü**" (İzmir-Bergama)

"Osman'ımın **tesbihi** var da **mercandan**" (Antalya-Bademağacı)

"**Boyun bağı** ipekten / Bir yar sevdim yürekten" (Antalya-Bademağacı)

"**Elmas** dolu çekmecesini / Beş liraya bir gecesi" (Hatay-Antakya)

"Boğazında **hakik** var / Ne çok kalbi yıkık var" (Yozgat-Akdağmadeni)

"**Qızıl üzük** barmakdadır / Gel, yarım, gel gel" (Az.)

"**Bilerziyi ağ altundan** / Yere düştü göy atından" (Az.)

"Ay **qızıldandır** düymesi" (Az.)

"**Sırğa** taxır sevgilim / Var mı de xeberin" (Az.)

"**Almazlar, inciler** qarşımda açıldı" (Az.)

"Qoynuna **mirvari** düz / Vetən ulduzlarından" (Az.)

"**Qolbağın** qolundadır / Gözüm yar yolundadır" (Az.)

5.2.2. Makyaj

Anadolu türkülerinde en sık rastlanılan makyaj olguları *sürme* ve *rastık* olarak dikkati çekmektedir. Bununla birlikte *kına* da bu sınıfta değerlendirilebilir. Türkülerde, güzellerin yüzündeki bölgeler genellikle meyve benzetmesiyle yer almaktadır. Elma yanak, bal dudak, zeytin göz vb. kullanımlar oldukça yaygındır. Azerbaycan mahnılarında da bu benzetmelere rastlamakla birlikte göze çekilen *sürme*, kaşa yakılan *vesme* bolca kullanılmaktadır. Ayrıca *xına* kullanımı da oldukça yaygındır. *Enlik* ve *kirşan* kelimeleri ise allık karşılığında mahnılarda yer almaktadır. Türkü ve mahnılardaki makyaj unsurlarına şunlar örnek olarak verilebilir:

"Suya giden *sürmeli kız* kimindir / Göğsü beyaz düğmeli kız kimindir" (Artvin-Çoruh)

"*Rastık* kaşında / On dört yaşında / Akli başında" (Manisa)

"Ağ elime *mor gınalar* yaktılar /Gaderim yok gurbet ele sattılar" (Denizli)

"Tezece dolub on beş yaşına / *Sürme* çekibdir qelem qaşına" (Az.)

"*Vesme* qaşda, *sürmesi* var gözünde" (Az.)

"Yaşıl çemene döşenib halı / Qızlar oynayır eli *xınalı*" (Az.)

"*Enliyi kirşanı* neyler camalın /Sen ele gözelsen binadan, peri" (Az.)

5.2.3. Kumaş-Aksesuar

Anadolu türkülerinde en çok kullanılan kumaş aksesuarlar *oya*, *kemer*, *peçe*, *kurdele*, *kuşak* ve *mendildir*. Azerbaycan mahnılarında da *kemer* oldukça sık kullanılmaktadır. Ayrıca mendil karşılığında da mahnılarda *desmal* geçmektedir. Türkü ve mahnılardaki kumaş aksesuarlara şu örnekler verilebilir:

"Al yazmanın *oyası* / Alnıma vurdu boyası" (Muğla)

"*Kemerini* takmış beline / Gülüne de gülüne" (Bitlis)

"Tek kapıdan çıktım yüzüm *peçeli* / Ahbaplar oturmuş iki geçeli" (Amasya)

"*Kırmızı kurdele* / Kör olasın Emine" (Şanlıurfa)

"Beş yüz de dirhem *Tarabuluş kuşağı* / Al kan olmuş ince Arabın bıçağı" (Kütahya)

"*Mendilim* işle yolla / İşle gümüşle yolla" (Elazığ)

"Seher seher durar gezer / *Gümüş kemer* belin üzer" (Az.)

"Elinde *ipek desmal* / Yar geldi qurbanın olum" (Az.)

5.3. Türkü ve Mahnılardaki Giyim-Kuşam ve Süslenme Kültürü Söz Varlığıyla İlgili Tablolar

Türkiye sahasından 1000 türkü ve Azerbaycan sahasından 1000 mahnının taranması sonucunda tespit edilen Giyim-Kuşam ve süslenme

O. Baldane. Türk Giyim-Kuşam ve Süslenme Kültürünün Türkü ve Mahnı

kültürüyle ilgili söz varlığı, eserlerden örneklerle yukarıda incelenmiştir. Bu bölümde de ilgili söz varlığı tablo şeklinde gösterilecektir.

Anadolu türkülerindeki Giyim-Kuşam ve süslenme kültürü söz varlığı:

Giyim-Kuşam Kültürüyle İlgili Söz Varlığı			Süslenme Kültürüyle İlgili Söz Varlığı		
<i>Baş Giyimi</i>	<i>Üst Giyimi</i>	<i>Ayak Giyimi</i>	<i>Ziynet</i>	<i>Makyaj</i>	<i>Kumaş Aks.</i>
1. yazma	1. fistan	1. potin	1. yüzük	1. sürme	1. oya
2. yağlık	2. entari	2. nahın	2. küpe	2. rastık	2. kemer
3. şal	3. libas	3. yemeni	3. bilezik	3. kına	3. peçe
4. duvak	4. elbise	4. kundura	4. altın		4. kurdele
5. fes	5. gömlek	5. mes	5. gümüş		5. kuşak
6. poşu	6. cepken	6. çarık	6. saat		6. mendil
7. sarık	7. kürk	7. pabuç	7. inci		
8. taç	8. etek		8. boncuk		
9. yemeni	9. ferace		9. boyun bağı		
10. tülbent	10. bindallı		10. mercan		
11. çember	11. şalvar		11. elmas		
12. krep	12. yelek		12. yakut		
			13. hakik		
			14. hızma		
			15. tespih		

Azerbaycan mahnılarındaki Giyim-Kuşam ve süslenme kültürü söz varlığı:

Giyim-Kuşam Kültürüyle İlgili Söz Varlığı			Süslenme Kültürüyle İlgili Söz Varlığı		
<i>Baş Giyimi</i>	<i>Üst Giyimi</i>	<i>Ayak Giyimi</i>	<i>Ziynet</i>	<i>Makyaj</i>	<i>Kumaş Aks.</i>
1. örpek	1. paltar	1. başmaq	1. qızıl	1. sürme	1. kemer
2. yaylıq	2. libas	2. çekme	2. üzük	2. vesme	2. desmal
3. şal	3. köynek		3. sırğa	3. xına	
4. duvaq	4. cepken		4. bilerzik	4. enlik	
5. araxçın	5. kürk		5. inci	5. kirşan	
6. papaq	6. etek		6. mercan		
7. tac	7. xalat		7. almaz		
8. örtük	8. zerxara		8. yakut		
9. kelağay			9. mirvari		
			10. moncuq		
			11. zümrüd		
			12. qolbağ		
			13. sırma		

Sonuç

Toplulukları birbirlerinden ayıran önemli hususlardan biri, Giyim-Kuşam yönünden göstermiş oldukları farklılıklardır. Bazı milletlerin Giyim-Kuşam ve süslenme ürünleri dünya çapında da yaygınlık göstermektedir. Örneğin *İtalyan kesim ceket*, *İspanyol paça pantolon*, *Hint kınası* ve *Türk kalpağı* gibi ifadeler, bu ürünlerin bahsi geçen milletler tarafından diğer benzeri ürünlerden farklı olarak üretilip kullanılması ve dünya çapında

yaygınlık kazanmasıyla ortaya çıkmıştır.

Türk dünyasının iki büyük ve önemli sahası olan Türkiye ve Azerbaycan'daki Giyim-Kuşam ve süslenme kültürünün türkü ve mahnılara yansıyan özelliklerinin incelendiği bu çalışmada bahsi geçen coğrafyalarda oldukça çeşitli ve renkli bir Giyim-Kuşam kültürünün olduğu görülmüştür. Giyim-Kuşam ve süslenme kültürü doğal olarak insanla ilişkili olduğu için bu kültüre ait kelimelerin kullanıldığı türkü ve mahnılar da insan merkezlidir. Ortak bir özellik olarak ise türkü ve mahnılarda Giyim-Kuşam ve süsleriyle kendilerine yer bulan insanlar genellikle kadınlardır. Her ne kadar erkekler de türkü ve mahnılarda giyim kuşamlarıyla zaman zaman boy gösterecekler de erkeklerin kıyafetleriyle ya da süsleriyle tasvir edildiği metinler kadınların tasvir edildikleri metinlere oranla oldukça azdır. Yani bu tür metinlerin merkezinde çoğunlukla kadın yer almaktadır. Türkü ve mahnılarda kadınların giyim kuşamıyla ilgili bazen sadece renk ya da kumaş türü ile ilgili bilgi aktarılırken bazen de kadının başındaki yazmaya işlenmiş oyanın deseni dahi dile getirilmektedir.

Süslenme kültürü de insanlığın her döneminde canlılığını koruyabilmiştir. Hem arkeolojik buluntular, hem günümüze ulaşmış resim, minyatür vb. çizim örnekleri, süslenme kültürü bakımından önemli veriler sunmaktadır. Türkiye ve Azerbaycan sahasından verilen türkü ve mahnı örnekleriyle bu kültürün Türk insanının yaşantısında da oldukça teferratlı bir biçimde yer aldığı tespit edilmiştir. Özellikle kadınların alıcılığı ve güzelliği söz konusuysa, bunu destekleyen en önemli unsurlar daima süslenme kültürünün ürünleri olmuştur.

Türkiye'den taranan türkülerde Giyim-Kuşam kültürüyle ilgili 31, süslenme kültürüyle ilgili 24 olmak üzere konu bağlamında toplam 55 kelime tespit edilmiştir. Azerbaycan mahnılarında ise Giyim-Kuşam kültürüyle ilgili 19, süslenme kültürüyle ilgili 20 olmak üzere toplam 39 kelime tespit edilmiştir. Anadolu türkülerindeki 55 kelimedenden 20'si, mahnılarda da ya tamamen aynı şekilde, ya da ses değişikliğine uğramış şekliyle yaşamaktadır. Bir başka deyişle, incelenen türkülerde, mahnılarda olmayan 35, mahnılarda ise türkülerde olmayan 19 kelime tespit edilmiştir. Böylece bu çalışmada 20 ortak kelime, 35 türkülere has kelime, 19 da mahnılara has kelime olmak üzere Giyim-Kuşam ve süslenme kültürüyle ilgili toplam 74 farklı kelime tespit edilmiştir.

Bu kelimelerden bazılarının dikkat çekici miktarda fazla örnekleri olmasına rağmen bazılarının örnekleri ise sayıca azdır. Örneğin türkülerde *yazma*, *gömlek*, *yüzük*, *altın*, *sürme*, *kına* ve *kemer* gibi kelimelerin onlarca

O. Baldane. Türk Giyim-Kuşam ve Süslenme Kültürünün Türkü ve Mahnı

örneği vardır. Mahnılarda ise *örpek*, *paltar*, *köynek*, *üzük*, *qızıl*, *xına* ve *kemer* kelimelerinin kullanımına oldukça sık rastlanılır. Bu noktada şöyle bir tespit yapmak da mümkündür. Her iki coğrafyada da başa örtülen *başörtüsü*, en dikkat çekici giyim unsuru olan *gömlek*, parmağa takılan *yüzük*, hem tek olarak kullanılan, hem de çeşitli ziynetlerin yapımında kullanılan *altın*, ele yakılan *kına* ve bele takılan *kemer*, türkü ve mahnı metinlerinde en çok başvurulan ürünler olmuştur. *Al*, *kırmızı*, *mavi*, *beyaz*, *siyah*, *yeşil*, *sarı* ve *mor* gibi renk bildiren birçok kelime ise Giyim-Kuşam ve süslenme kültürüyle ilgili ürünlerin sıfatı olarak sıkça kullanılmaktadır. Renklerin kullanımı sayesinde ilgili türkü ya da mahnıdaki baskın duygunun coşku veya hüznü olduğunu tespit etmek de kimi zaman mümkün olabilmektedir. Bunların yanı sıra bazen ürünün yapıldığı kumaşın türü de belirtilmektedir. Renk ve kumaş türünün belirtilmesi vasıtasıyla üzerindeki giysi ya da aksesuarla türküye konu olan şahıs ya da şahısları neredeyse gerçek hayatta olduğu gibi göz önünde canlandırmak mümkün olmaktadır.

Bu çalışmada, Türk Giyim-Kuşam ve süslenme kültürünün zengin ve renkli bir yapıya sahip olduğu varsayımıyla hareket edilmiş ve büyük Türk coğrafyasının iki önemli parçası olan Türkiye ve Azerbaycan'dan sınırlı sayıda türkü ve mahnı metni taranmıştır. Ortaya çıkan sonuç ise varsayımı destekler nitelikte olmuştur. Yukarıda da bahsedildiği üzere bu yazıda toplamda yaklaşık iki bin metin, bölge, şehir ya da alfabetik sıra gibi herhangi bir kıstas konulmadan serbest bir düzende taranmıştır. Ancak türkü ve mahnıların sayısı elbette bu kadarla sınırlı değildir. Burada verilen örnekler ve sonuçlar, bu çalışmanın örnekleminin sonuçlarıdır. Daha fazla sayıda metnin taranması sonucunda burada verilen sayıların ve çeşitliliğin artması da doğal bir sonuç olacaktır. Yine de sınırlı sayıda metinle yapılan bu çalışma sonucunda Türk Giyim-Kuşam ve süslenme kültüründeki zenginliğe dair yeterli bilgiye ulaşıldığı söylenebilir.

KAYNAKLAR

1. Özdemir, Melda. "Muğla İli Milas İlçesi Çomakdağı Köyü Geleneksel Kadın Kıyafeti", Millî Folklor, Yıl: 24, S. 95, 2012. ss. 345-355.
2. Babayev, Rafiq. Min Bir Mahnı, Bakü: MBM Neşriyat. 2007.
3. Kutlu, Muhtar; ÖZMEN, Abdurrahim. "Kimlik(ler) Sembolü Olarak Giyim-Kuşam ve Süslenme", Halk Kültüründe Giyim-Kuşam ve Süslenme Uluslararası Sempozyumu Bildirileri Kitabı, Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi Yayınları, 2008. ss. 305-309.
4. Koca, Emine; KOÇ, Fatma, VURAL, Tuba. "Kültürlerarası Etkileşimde Giyim Kuşam", 38. ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi Bildirileri Kitabı, Cilt: 2, 2007. ss. 793-808.
5. Tezcan, Mahmut. "Giyim Olgusuna Sosyo-Kültürel Bakış ve Türklerde Giyim", Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt: 16, S.1, 1983. ss. 255-276.
6. Yıldırım, Kazım. "Süslenmenin Felsefi Temelleri – Niçin Süsleniyoruz?", Halk Kültüründe Giyim-Kuşam ve Süslenme Uluslararası Sempozyumu Bildirileri Kitabı, Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi Yayınları, 2008. ss. 265-271.

7. Tek, Recep. "Dîvânü Lugâti't Türk'te Giyim-Kuşam Kültürü İle İlgili Kelimeler", JASS Studies, S. 50, 2016. ss. 261-271.
8. Koçu, Reşat Ekrem. Türk Giyim-Kuşam ve Süslenme Sözlüğü, Ankara: Sümerbank Yayınları, 1969.
9. Gökşen, Cengiz; Gökşen Rukiye. "Dağın Türkülere Mitik Bir Öge Olarak Yansıması", A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, S. 57, 2016. ss. 1599-1618.
10. Şahin, Veysel. "Kültürel Bellek Mekanı Olarak Türküler", Kültürümüzde Türkü Sempozyumu Bildirileri Kitabı – I. Cilt, 2013. ss. 103-112.
11. Mirzaoğlu Sivaci, Gülay. "Türkülerde Mitolojik Unsurlar", Türkbilig, S. 10, 2005. ss. 34-53.
12. Boratav, Pertev Naili. 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı, İstanbul: Gerçek Yayın evi, 1973.
13. Öztelli, Cahit. Evlerinin Önü, İstanbul: Hürriyet Yayınları, 1972.
14. Özbek, Mehmet. Folklor ve Türkülerimiz, İstanbul: Ötüken Yayınları, 1975.
15. Mahmudova, Seyran. Azerbaycan Xalq Musiqisi Yaradıcılığı, Bakü: Üzeyir Hacıbeyli Adına Bakü Musiki Akademisi, 2009.

İnternet Kaynakları

ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78487/azerbaycan-turklerinin-halk-yaraticiligi.html, Son Erişim Tarihi: 15.12.2017

<http://www.notaarsivleri.com/turk-halk-muzigi.html>, Son Erişim Tarihi: 30.12.2017

Андатпа

Адам өмірінің ажырамас элементтерінің бірі - киім-кешек мәдениеті және сәндік мәдениет терминологиясы халық әндері мен ән-күйлерінде жиі кездеседі. Бұл зерттеуде ең алдымен киім және ою-өрнектің тұжырымдамасы және түрік қоғамындағы орны туралы қысқаша баяндалады. Содан кейін, Түркиядан 1000 терме мен Әзірбайжаннан 1000 жыр таралып, түркі киім-кешек мәдениеті мен сәндік мәдениеті деректері салыстырылды. Халық термелері мен жырларындағы мәтіндерде киім-кешек пен безендіру мәдениеті бай және жанданған түрде ұсынылғаны мысалдар арқылы көрсетілді. Сонымен қатар, кейбір терминдік айырмашылықтарға қарамастан, халық термелері мен жырларында бейнеленген киім-кешек пен безендіру мәдениетінің ортақ ерекшеліктері көрсетілді.

Түйінді сөздер: Халық, жыр, киім, байыту, Түркия, Әзірбайжан.

(О.Балдане. Түркі киім-кешек пен безендіру мәдениетінің терме мен жыр мәтіндеріндегі көрінісі)

Резюме

В текстах турку и махни можно найти термины, касающиеся культуру одежды и украшений, которая является одним из обязательных элементов человеческой жизни. В данной статье автор сначала дает краткую историческую справку о культуре одежды и украшений и их роли в турецком обществе. Затем анализируются результаты проведенного скрининга 1000 турков из Турции и 1000 махнов из Азербайджана. сопоставлены Кроме того, автор проводит сопоставление полученных данные о культуре одежды и культуре украшения турок. Была предпринята попытка показать, что культура одежды и украшений наиболее богато и живо представлена в текстах турку и махни. Несмотря на некоторые различия в терминах, также установлено, что культура одежды и украшений, наблюдаемая у турку и махни, в целом имеет общие характеристики.

Ключевые слова: Турку, Махни, одежда, украшения, Турция, Азербайджан.

(О.Балдане. Размышления о турецкой культуре одежды и украшений в текстах Турку и Махни)